

פירושו של רבינו 'אור החיים' הקדוש פרשת אמור

למעוניינים לקבל במייל את פירושו של 'אור החיים' הקדוש,

נא לשלוח בקשות למייל

pnineeh@gmail.com

ויקרא פרק-כא

[א] ויאמר ה' וגו'. צריך לדעת למה שינה מסדר הרגיל לומר בכל התורה דבר אל וגו'. עוד למה הקדים התואר למתואר שהיה צריך לומר בני אהרן הכהנים. ודרשות שדרשו חז"ל (תו"כ) במקומן עומדים הגם שידבר בסדר זה. ויתבאר על דרך מה שאמרו ז"ל (תנחומא כאן) וזה לשונם אמר הקב"ה למשה אין נאה ליוצא ונכנס לפני להסתכל במת וכו' ע"כ, והוא אומר **אמור** לשון מעלה, אל הכהנים פירוש לצד שהם כהנים משרתי פני מלך, ומה היא המעלה שלא יטמאו לנפש אדם כמאמרם ז"ל שאין נאה ליוצא ונכנס וכו'. ומטעם זה הקדים התואר למתואר להסמיך המעלה לצד היותם כהנים מה שלא היה נשמע כן אם היה אומר אמור אל בני אהרן:

ואמרת אליהם לנפש וגו'. צריך לדעת למה כפל לומר **ואמרת**. ורז"ל אמרו (תו"כ יבמות קיד): כמה דרשות, ועוד יש לאלוה מילין והוא על דרך מה שכתב הרמב"ם פרק ב' מהלכות אבל וזה לשונו המטמא את הכהן אם היו שניהם מזידיים הכהן לוקה וזה המטמא עובר משום ולפני עור וגו', ואם היה הכהן שוגג והמטמא מזיד הרי זה שמטמאו לוקה ע"כ. וקשה מנין לו להרמב"ם לחייב המטמא מלקות, והרב המגיד ומהרי"ק לא אמרו כאן דבר, כי אם הלחם משנה אשר הוא כתב וזה לשונו בהלכות כלאים כתב רבינו בזה שהמלביש כלאים לחברו אם היה הלוש שוגג המלביש לוקה, ותמה עליו הכסף משנה וכתב ששאל זה הרא"ש מהר"ש ולא זכינו לתשובה וכו', ואפשר לו דמשמע ליה לרבינו דמדאמרינן בפרק ג' מינים (נזיר מד.) דגלי קרא בנזיר שלא עשה המטמא כנטמא מדכתיב וטמא את ראש נזרו משמע דבעלמא עבדינן המטמא כנטמא ולכך כתב רבינו בפרק ה' מהלכות נזירות שאם היה הנזיר שוגג וזה שטמאו מזיד אינו לוקה ע"כ דברי הרב, ואינם נראים דקשה א' למה לא יהיה הנזיר בנין אב לכל התורה כולה דלא אמרינן המטמא כנטמא וכו' וכן על זה הדרך. ועוד ההוא דנזיר שהוצרך הכתוב למעט משום שהייתי דן קל וחומר מתגלחת שחייב דהא חומר בטומאה מבתגלחת תלמוד לומר וטמא את ראש וגו' ע"כ, אם כן זולת הקל וחומר לא היה צריך למעט, ואדרבא תגדל מדורת הקושיא לרמב"ם מההוא דפרק ג' מינים:

והנכון בעיני שטעמו של רמב"ם הוא מאותה שאמרו במסכת נזיר דף מ"ד וזה לשונם ומה טומאה וכו' לא עשה בה מטמא כמיטמא תגלחת לא כל שכן שלא עשה מגלח כמתגלח אמר קרא תער לא יעבור קרי ביה לא יעבור הוא ולא יעביר לאחר עד כאן ופירש"י לא יעביר לו אחר ע"כ, פירוש אזהרה לאחר שלא יעביר תער על ראש הנזיר שאם לא כן תהיה הכוונה שלא יעביר הנזיר שער של אדם אחר ופשוט. וצריך לדעת כוונת הש"ס מנין דורש לא יעביר לו אחר, אם דורש המסורת הלא מסורת לא יעביר הוא ביו"ד בין ב"ית לרי"ש. ועוד לכשאמר שאין חסרון היו"ד מעכבת אף על פי כן עדיין חסר תיבת לו שזולתה יהיה משמעות לא יעביר שהנזיר לא יעביר לאחרים:

אכן כוונת הש"ס שמדייק מאמר הכתוב תער לא יעבור וגו' שהיל"ל לא יגלח את ראשו או לא יעביר על ראשו יו"ד בין בית לרי"ש ויחזור אל הנזיר האמור בסמוך ויתלה האיסור כמצווה עליו לא במעשה התער שלא בכינוי אל המתגלח כאמרו תער לא יעבור שמשמעות הדברים יגידו שאסר המעשה בין על יד המתגלח בין על יד אחרים, והוא מאמר הש"ס קרי ביה לא יעבור הוא ולא יעביר לו אחר פירוש משמעות התיבה תגיד לאסור הדבר בין על ידו בין על ידי אחר. ומאמר קרי ביה אינו מדויק אלא מלבישים המכוון בתיבה והבן. ומעתה כמו כן נאמר בדין כלאים שאמר (לעיל יט) ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך ולא אמר לא תעלה עליך משמע שלא על המעלה עליו לחוד מצוה אלא על המעשה הוא מצוה שלא יהיה בין ממנו בין מהזולת, ולזה פסק הרמב"ם (הל' כלאים פ"י הל"א) שהמלביש כלאים לחבירו מזיד לוקה, וכמו כן נאמר במה שלפנינו בטומאה כהן ממה שאמר הכתוב לא יטמא אזהרה שלא בכינוי לנטמא לומר שמזהיר בין לכהן עצמו בין לאחרים על הטומאה. ושיעור המצוה היא שמצוה ה' ב"ה לבל יהיה הכהן טמא. ומעתה כל המטמאו בין הוא בין אחר הרי זה עבר על הלאו ולוקה. וכפי זה עלו פסקי רמב"ם על נכון:

ובזה נבוא ליישב דקדוק הכתוב שכפל לומר אמור ואמרת, כי לצד שצוה ה' לכהנים גם לאחרים על טומאתם, כנגד הכהנים אמר אמור אל הכהנים, וכנגד אזהרת אחרים שלא יטמאו אמר **ואמרת** אליהם. ואולי שתיבת אליהם חוזרת לישראל המצטווים בכל המצוה, ותמצא שאמר בסוף ענין זה (פסוק כד) וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל הרי שהציווי נאמר מה' גם לישראל, וזה

יצדיק לך פירושנו שהאזהרה בא כאן גם לישראל שלא יטמאו הכהנים. ובתורת כהנים (לקמן כד) אמרו וזה לשונם וידבר ה' הזהיר את אהרן על ידי הבנים ואת הבנים על ידי ישראל ואת הבנים זה על ידי זה, ואלו ואלו דברי אלהים חיים:

לנפש. רז"ל דרשו (בתו"כ) לרבות רביעית דם וכו', וראיתי לרמב"ם ז"ל שכתב בפרק ג' מהלכות אבל וזה לשונו אחד המת ואחד שאר הטומאות הפורשות מן המת שנאמר לנפש עכ"ל, והקשו עליו מדתנא בתורת כהנים וזה לשונם אין לי אלא המת מנין לרבות הדם תלמוד לומר לנפש, מנין לרבות כל הטומאות הפורשות מן המת תלמוד לומר ואמרת אליהם לרבות וכו' ע"כ. ותירץ הכסף משנה שסובר רמב"ם שמתבת לנפש גמרינן הכל ששקולים הם וקרא לא צריך אלא אסמכתא ע"כ. ואין דברי הכסף משנה נראים, כי מנין לו לרמב"ם לבנות בין חדש שלא כדברי הברייתא:

אכן הנכון הוא כי רמב"ם ז"ל ברייתא אחרת הוא שראה והנה היא כתובה בפסיקתא, וזה לשונם אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, לנפש לא יטמא להביא רביעית דם שתצא מן המת שהוא בלא יטמא עכ"ל, והובאה ברייתא זו ביבמות (קיד.). ולפי ברייתא זו תתחייב לומר שגם שאר טומאות הפורשות מן המת מתרבות מן לנפש שהרי דורש כפל ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים. והדבר פשוט אצלי שנעלמה ברייתא זו מעיני הכסף משנה והראיה שכתב הרב בפרק הנזכר דין י"ב וזה לשונו כהן קטן וכו' הגדולים וכו' כפירש"י אמור ואמרת וגו' עד כאן, הנה ממה שמוכיח דין זה מדברי רש"י ולא מדברי הברייתא אתה יודע שלא ידע הברייתא:

ונשאר ליישב מנין להם לדרוש מתיבת לנפש רביעית דם וכו', ודלמא הוצרך לומר לנפש להודיע שאינו מזהיר אלא על טומאת מת ולא על שאר טומאות, ויש לומר שהיה לו לומר למת לא יטמא ומאומר **לנפש** דרשו רביעית דם וכל שיש בו נפש. אבל טמאי מת אינם בכלל זה:

לא יטמא. אמר לשון יחיד הגם שהתחיל לדבר בלשון רבים הכהנים, אליהם. לסברת תנא שדרש כפל ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים מעתה אין לנו מקום אזהרה למטמא שלא יטמא לכהן לזה אמר לשון יחיד ואמירה לרבים לומר שאזהרת רבים על היחיד הא למדת אזהרה למטמא:

עוד נראה שחש הכתוב לומר לא יטמאו שלא תבא הסברה לטעות שלא הקפיד הכתוב אלא על טומאת כללות הכהנים, כי דבר זה אינו אלא חוקה ואין לנו אלא מה שבא בפירוש, אבל כהן יחיד לא יקפיד עליו תלמוד לומר יטמא לשון יחיד. עוד לצד שצוה ה' לכהנים (לעיל י ט) איסור יין ושכר ושם גילה הכתוב שטעם האיסור הוא לבל יעבדו עבודת הקדוש שתווי יין, ואם כן שלא בזמן משמרתם או שלא בזמן עבודה יכולין לשתות יין ושכר, ואם כן תבא הסברה שילמוד סתום מהמפורש לדון בטעם איסור טומאה שהוא מהטעם עצמו שנאסרה שתיית יין ושכר נאסרה טומאה כדי שיהיה ראוי לעבודה לזה נתחכם ה' וידבר לשון יחיד לא יטמא לומר שאפילו אחד מהכהנים הוא עומד באיסור זה, וממוצא דבר אתה למד שלא מטעם ביטול עבודה כי אין עבודה בטילה מהעדר כהן אחד, אלא ודאי שאיסור טומאת כהן היא חובת גברא ואפילו מי שמשמרתו באה לזמן רחוק אף על פי כן הוא באיסור זה, ומטעם האמור בדבריהם ז"ל וכתבנוהו למעלה:

[ב] כי אם לשארו וגו' תניא בתורת כהנים וזה לשונם שארו זו אשתו דכתיב שאר אביו, הקרוב למעט ארוסה פירוש לצד שעדיין לא נתקרבה. אליו למעט הגרושה פירוש קרוב שנתרחק. יאמר לאמו מה תלמוד לומר לאביו מה אמו שהיא מתחללת הרי הוא מטמא לה אביו שאינו מתחלל אינו דין שיטמא לו אלו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע אביו חזקה מנין תלמוד לומר ולאביו ע"כ. הקשו חכמי לוניל לרי"ץ לעולם לא יאמר הכתוב לאביו ואנו למדין מקל וחומר מאמו מה תאמר הרי אביו זה אינו ידוע כאמו יטמא ממה נפשך אם זה אביו מטמא ואם אינו אביו אם כן הוא ממזר ואין לו כהונה עד כאן. ובעיני אינו קושיא כלל כי הכתוב כאן בא לב' דברים להתיר, ולהצריך, להתיר טומאה בקרובים הגם שאסר ברחוקים, ולהצריך. שאם לא רצה ליטמא מטמאין אותו בעל כרחו, כמו שאמר הכתוב לה יטמא ואמרו בתורת כהנים מצוה, שחייב כל כהן ליטמא למתים האמורים בענין. והגם שלא נאמר לה יטמא אלא באחותו, הרי אמרו בתורת כהנים וזה לשונם מעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח ולא רצה ליטמא לה ודחפוהו חכמים וטמאוהו בע"כ עכ"ל, הרי שלך לפניך שעל כל הקרובים האמורים בענין הוא חייב ליטמא. וכפי זה אם הייתי דן טומאת אביו מדין ממה נפשך אין לי מקום לחייבו לטמא לו כי יאמר מי יאמר שהוא אביו, ומה גם אם ימות אביו בערב פסח אין לבטל מצות פסח א' במועדו מחמת ספק, ולא מבעיא למאן דאמר (רמב"ם ופר"ח) ספק דאורייתא מותר מדאורייתא פשיטא שלא יטמא לדחות מצות פסח במועדו אלא אפילו למאן דאמר ספק דאורייתא

אסור מדאורייתא אף על פי כן אין לו לדחות מצות ודאי מפני מצות ספק, תלמוד לומר לאמו ולאביו שחייב ליטמא לכל אחד מהם דבר תורה. ועיין בפסוק שאחר זה:

ועוד נראה לי כיון שיש מציאות שאביו אין לו אלא חזקה, והבן מוחזק בכהן, כגון שיש לפנינו ב' בני אדם מוחזקים בחזקת כהנים כל אחד בפני עצמו, גם מוחזקים שאחד מהם אב ואחד בנו, ומציאות זה יכול להיות שיורע חזקת האב שאינו כהן ולא יורע חזקת הבן להסירו ממדריגת כהן ונאמר שאין זה אביו ונשאר הבן בחזקתו. וכיון שכן אם לא אמר לאביו הייתי דן שלא יטמא לאביו חזקה באופן הנזכר מטעם שמא יורע חזקת אביו והבן ישאר כהן לעולם, ולזה אמר התנא אביו חזקה מנין תלמוד לומר לאביו. והנה בין לדרך זה ובין לדרך ראשון אביו חזקה חייב לטמא לו כי סוף כל סוף אביו אינו אלא חזקה והתורה חייבתו ליטמא:

ולבנו ולבתו ולאחיו וגו'. תניא בתורת כהנים וזה לשונם יאמר לבנו ולבתו מה תלמוד לומר לאמו ולאביו. בנו ובתו שאינו חייב בכבודם הרי הוא מטמא להם אביו ואמו שהוא חייב בכבודם אינו דין שיטמא להם, אלו כן הייתי אומר לבנו ולבתו הנפלים, תלמוד לומר לאמו ולאביו מה אמו ואביו בני קיימא אף בנו ובתו בני קיימא ע"כ. קשה כפי זה לא היה צריך לומר אלא לאמו ולבנו וגו' ולא יאמר לאביו, ולטענת מה אמו בידוע, בנו ובתו יוכיחו שמן הסתם אינם בידוע אלא חזקה ומטמא להם. ואין לומר שגרוע אביו מבנו ובתו, שהרי מצינו שדן התנא קל וחומר מהם לאביו ולאמו, ואם כן למה הוצרך לומר לאביו. ואם לגלות על בנו ובתו שהם בני קיימא, למדין מיתור לאמו שאין צריך שבאה מק"ו בנו ובתו, ואין לומר שצריך לאביו ולאמו שניהם יחד למעט בנו ובתו הנפלים, כי למה לא יספיק אחד. ועוד אם צריך שניהם מה מקום לתנא לעשות צריכות בין לאביו ולאמו הלא צריכין שניהם למעט בנו ובתו נפלים, והדברים פשוטים:

ונראה לומר שאם לא אמר לאביו הייתי דן על זה הדרך מה תלמוד לומר לאמו בנו ובתו שאינו חייב בכבודם מטמא להם אמו לא כל שכן, אילו כן הייתי דן גם אביו תלמוד לומר לאמו למעט אביו מטעם שאינו אלא חזקה, והיינו מתחייבין לפרש כי בנו ובתו שאמר הכתוב הם דומים לאמו בידוע, וכגון שלא היה מציאות שתתעבר אשתו אלא ממנו על ידי ידיעה ברורה במציאות שיכול להיות, מה שאין כן אחר שאמר הכתוב לאביו והקשינו למה הוצרך ויבא דינו מאמו והכרחנו לומר שבא לומר אפילו אינו אלא חזקה אם כן אמו למה לי שמע מינה למעט בנו ובתו נפלים. והגם שהתנא אמר לאביו ולאמו למעט הנפלים, לאו דוקא, וסמך על מה שהעריך בסמוך בדרשת לאביו שבא לומר אפילו אינו אלא חזקה:

אלא שקשה למה שאמרו שם בתורת כהנים בסיפא דברייתא דלאמו ולאביו וזה לשונם אלו נאמר לאביו ולא נאמר לאמו וכו' הייתי אומר מה אביו שאינו מתחלל אף אמו שאינה מתחללת אמו שנתחללה מנין תלמוד לומר לאמו ע"כ. הרי שהוצרך לאמו לרבות אפילו נתחללה, ומנין לו למעט הנפלים, ואם תדרוש לנפלים נתחללה מנין, ועוד צריך לדעת כפי זה בתו שנתחללה אם חייב לטמא לה או לא, שיש פנים לומר דוקא אמו שחייב בכבודה הוא שנתרבית אפילו נתחללה, ויש פנים לומר כיון שגילה קרא שהחילול אינו פוגם הקורבה הוא הדין בתו:

אכן בהעיר בדברי התנא מנין מצא לומר שיטמא לאמו שנתחללה, אם מיתור, דלמא אצטריך משום שהייתי אומר לאביו לצד שיש בו מעלה שאינו מתחלל מה שאין כן האם שגרועה מערך אב לצד שמתחללת. וכמו כן דקדק התנא בתחלת דבריו באמרו מה אביו שאינו מתחלל, משמע כי ההפרש יוצרך לעשות בו ההדרגה הגם שאינו בנמצא אלא כיון שראוי להיות, ואם כן נוכל לומר עד עתה שאמו שנתחללה פטור מלטמא, ובהכרח לומר שהתנא סובר כי אמרו לאמו משמעותה הוא בין כהנת בין חללה. האמת שאם לא היה אומר אלא לאביו היה לבעל דין לחלוק ולומר אמו גרועה מאביו גם בהיותה כהנת כיון שישנה בחילול, אבל אחר שאמר לאמו אפילו נתחללה במשמע. וכמו כן תדון כשאמר הכתוב ולבתו אפילו נתחללה במשמע. כי לא תלה הכתוב הדבר אלא בסיבת הקורבה, ואמו שנתחללה ובתו שנתחללה נקראים אמו ובתו, ומעתה כיון שבלא ריבוי אנו אומרים כי משמעות בתו הוא אפילו שנתחללה כל שנקראת בתו יטמא לה, אם כן נבא לדין למה אמר אמו והלא תבא בקל וחומר מבתו ומה בתו שנתחללה מטמא לה אמו אצטריך:

אכן אם לא אמר הכתוב לאמו אז לא היינו אומרים כי לאביו בא למעט בנו ובתו הנפלים אלא למעט אמו, ומיעוט זה קרוב יותר בנשמע מליך לחפש אחר הנפלים של בנו ובתו לומר שעליהם בא, והייתי ממעט אמו מטעם שמתחללה, וכשהיינו באים לדון מבתו שמתחללת ומטמא לה היינו מעמידין מיעוט האם כשנתחללה דוקא, אבל לא נתחללה היתה באה מקל וחומר מבתו, וכשנבוא לדון בבתו אפילו נתחללה ממשמעות התיבה כמו שאמרנו למעלה שאפילו נתחללה תקרא בתו, היינו חוזרים ודנים בתו

שנתחללה מאמו שנתחללה ומה אמו שנתחללה אינו מטמא לה כמו שדרשנו מיתור לאביו בתו שנתחללה לא כל שכן והגם שמשמעות בתו יגיד אפילו נתחללה, זה מן הסתם, אבל כשיבא הלימוד במיעוט או בקל וחומר נחזור להעמידה בשלא נתחללה:

העולה מכל הכתוב בעומק הכתוב הוא, שאם לא אמר הכתוב לאביו שממנו נבא לטעות שבא למעט אמו כמו שכתבתי לא היה צריך לומר לאמו והיתה באה מבנו ובתו כנזכר. ואם לא אמר לאמו שממנה היה בא הטעות לומר שבא למעט אביו לצד שאינו ידוע אלא חזקה לא היה צריך לומר לאביו. אם כן תקשה לא יאמר לא אביו ולא אמו לזה דרשו שבא למעט הנפלים שאינו מטמא להם, ומעתה אין מקום לנו לומר שיאמר או לאמו לבד או לאביו לבד, כי אחד מהם שיאמר יוליד הטעות ויסתור הבנין, ונתחכם ה' לדבר דברי אמת, ולזה נתחכם התנא וקדם להודיע הטעות היוצא מאם יאמר א' מהם, ואחר כך דרש יתור שניהם יחד והבן. ובזה עלה דברי התנא לאור עולם דברי אלהים חיים:

[ח] **וקדשתו** ולא אמר וקדשתם כסדר הנדבר עד עתה בלשון רבים. לדבריהם ז"ל (יבמות פח): שאזהרה זו באה שאם כהן לא רצה לגרש אשה זונה וחללה וגו' שמלקין אותו ומסירין אותו עד שיגרש, ולפי הטעם שנתן הכתוב **כי את לחם אלהיך הוא מקריב**, תבא הסברא לומר כי כל עוד שיש כהנים שלמים וכן רבים המספיקים להקריב אין חיוב לכופ, לזה אמר לשון יחיד שאפילו על אחד מהם יקפיד לעשות כמשפט הזה:

קדוש יהיה לך. פירוש כדי שיהיה קדוש יהיה לך הכהן פירוש הנה הוא שלך לכופו על הדבר. ואומר **כי קדוש**, פירוש לצד שקדמה לנו הידיעה כי הקדושה היא בחינה הנקנית ברצון ובהשלמת החפץ והחשק בה ולא בכפייה. ואיך אומר הכתוב לכופו על הקדושה, לזה אמר **כי קדוש** פירוש לא להמשיך לו הקדושה מחדש שכבר הוא קדוש אלא שלא לאבד קדושתו. ואומר **אני ה' מקדשכם**, נותן טעם לחיוב ישראל בדבר זה, כי באמצעות קדושת כהן ה' ב"ה משרה שכינתו בתוכינו ומקדש אותנו, ואם אין כהן אין עבודה ואין מקדש ואין שוכן:

[יז] **דבר אל אהרן לאמר**. אמר לאמר, לצד שהמצוה באה לאהרן כאומר דבר אל אהרן שהטיל עליו להפריש בעלי מומין מהכהנים להיות שהוא כהן גדול, לזה אמר **לאמר** שיזהיר גם כן כל הכהנים שיאמר להם המצוה, ונמצאו מזהירים הכהנים על עצמן וכהן גדול גם כן מוטל עליו לבל [יגש] (יזיד) איש בעל מום:

איש מזרעך וגומר. לא אמר כסדר שאמר בתחלת הפרשה, ולא כסדר שאמר בפרשה שאחריה דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו, ולא כסדר יין ושכר שאמר אתה ובניך. ואולי כי נתכוין ה' במתק לשונו לומר שאהרן ובניו מובטחים מכל המומין האמורים בפרשה לזה לא הזכיר לא הוא ולא בניו אלא זרעך. והגם שגם בניו יקראו זרעך, אף על פי כן ממה ששינה העירך כי על הבאים אחריהם הוא אומר, ודקדק גם כן לומר מזרעך, הבטיחך שלא יפול המום בכולם אלא במקצתם, ועיין בפירוש פסוק והוא צרוע (לקמן כב ד):

[כא] **כל איש וגו' מזרע אהרן וגומר**. כפל האזהרה הוא לישראל שלא יניחו להקריב בעל מום, ולזה לא עשה הציווי לנוכח והבן:

[ויקרא פרק-כב](#)

[ג] **אמור אליהם**. בתורת כהנים אמרו וזה לשונם אליהם אלו העומדים לפני הר סיני ע"כ. הוקשה להם יתור אמור אליהם אם על האמורים בסמוך שהם הכהנים, לא היה צריך לומר, שעליהם התחיל לדבר וזה גמר המצוה שהתחיל לדבר בה. ואם על ישראל הלא לא הזכירו בסמוך לזה אמר על העומדים בהר סיני, כי שם נדווגה אומה לאלהיה וכשידבר סתם הדבר מובן שעליהם הוא אומר, וכפי זה הרי עונש זה הוא גם לישראל, ואם תאמר אם כן למה בכל התורה מזכיר בני ישראל בכל פרט ופרט ולא הספיק לומר דבר אליהם, כבר אמרו ז"ל (ויק"ר פ"ב) משל למי שהיה לו בן חביב ותמיד זכרונו בפיו אכל בני שתה בני, כמו כן הקב"ה לאהבת ישראל ערב עליו זכרונו בפיו. ובמקום שיש לדרוש דרשין:

[ד] **מזרע אהרן**. הוצרך להזכירם פעם ב', לומר שהם דוקא הוא שישנם בהערב שמש, אבל קדשים שאוכלים ישראל שהם (השלמים) [מע"ש] אין צריכים הערב שמש כך דרשו בתורת כהנים. ואומר **והוא צרוע**, דרשו בתורת כהנים וזה לשונם אין לי אלא זרעו עצמו מנין תלמוד לומר והוא וגומר עד

כאן. הנה בדין זה אי אפשר לומר מה שפירשנו בפסוק (כא ז) איש מזרעך כי ה' ישמרנו, לצד שיש כאן גם כן אשר תצא ממנו שכבת זרע, ואהרן מצינו שלא פירש מאשתו, ואם לא היה אומר והוא היה מקום לומר שאהרן יאכל הקדשים בטומאה תלמוד לומר והוא, וכיון שנתרבה אהרן נתרבו גם כן בניו, ומעתה פסוק ראשון שאמר איש מזרעך אשר יהיה בו מום ולא נתרבה אהרן אמור מעתה שאינו בכלל, והוא מטעם שהוא מובטח שישמרנו ה' לו ולבניו שלא יפול בהם מום, וכמ"ש:

יב) ובת כהן וגו' היא וגו'. בתורת כהנים דרשו מיעוט היא לאמה שאמה אוכלת מצדה הגם שהיא אינה אוכלת ואפילו נתאלמנה אמה. וראיתי להעיר לבות בני אדם ברמז גדול אשר רמזה פרשה זו. דע כי אמדו ז"ל (סנהדרין צג.) שעם בני ישראל הדרגתם למעלה מהדרגת המלאכים. ואמרו עוד (זוהר ח"ב קנה.) כי ה' ברא ד' עולמות זה למעלה מזה, ורשומים המה בפסוק (ישעי' מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. לכבודי עולם עליון הנקרא אצילות, בראתיו הנקרא עולם הבריאה, יצרתיו יצירה, עשיתיו עשיה, עוד יש לך לדעת כי כבודו יתברך מלא כל עולם ועולם ועד מתחת עולם דכתיב (דברים לב ט) ומתחת זרועות עולם, ואורו יתברך מאיר בד' עולמות, הוא בסוד ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה, יו"ד בעולם האצילות, ה"א ראשונה בעולם הבריאה וכו', ואמרו ז"ל (זוהר ח"ג ריח:) שחיונית המתנועע בבני אל חי הוא מאורו יתברך דכתיב (דברים לג כז) כי חלק ה' עמו. גם קראם ה' בניו:

עוד אמרו ז"ל (זוהר ח"א פ: צד:) כי בחינות החיוני שבאדם יתייחס אליו ד' כינויים, יש שיקרא נפש, ויש שיקרא רוח, ויש שיקרא נשמה, ויש שיקרא חיה, בסוד כי רוח החיה באופנים, ותקרא נשמה לנשמה. ואמרו אנשי אמת כי בחינה הבאה מאור עולם העשיה לצד היותו מועט ואין בו אלא כל שהוא מהחיונית המנענע, והוא הוא שמרגיש במורגשות עולם הזה, ועשה ה' ככה לסיבת העולם להיותו גס, וזו תקרא נפש, והבא מאור עולם היצירה לצד היותו עליון מעולם העשיה הארתה גדולה ותקרא רוח, והבאה מאור עולם הבריאה תקרא נשמה לצד הדרגתה, והבאה מאור עולם האצילות תקרא נשמה לנשמה:

והנה האדון ה' צבאות עשה התקשרות כל העולמות רוחני וגשמי באדם ישר קשר כל הגשמיות וכל הרוחניות יחד, הגשמיות בנה ד' יסודות ושם שם לו חק הרוחניות מכל העולמות. ויש לך לדעת כי הגשמיות יתנגד לחיבור הרוחני יותר מהתנגדות אש ומים, לזה נתחכם ה' ב"ה וברא באדם מכון הראשון שהוא הנפש שאין בה אלא חלק מועט מהרוחניות והשרה בתוכה בחינה עליונה ממנה שהיא בחינת הרוח, ונמצאת הנפש ממוצעת בין הגוף ובין הרוח, כי אין הרוח עומד בגשם בלא אמצעיות הנפש, וכמו כן הרוח ממציע בין הנפש והנשמה, כי הנפש בערך הנשמה שאורה רב כגוף לערך הרוח, וכן נשמה ממצעת בין הרוח ובין נשמה לנשמה נמצאת אומר כי הנפש יכולה עמוד לבדה, והרוח בב', והנשמה בג', ונשמה לנשמה בד':

עוד אמרו יודעי דעת קדוש (זוהר ח"ב צד:) כי התעצמות השלמים באמצעות לקח טוב אשר נתן לנו הבורא הוא לעלות מדרגה התחתונה למדרגה שלמעלה ממנה, על זה הדרך נפש יעלה למדרגת רוח, ורוח למדרגת נשמה, ונשמה למדרגת נשמה לנשמה, וזו היא תכלית סיבת בריאת האדם תן לחכם ויחכם:

עוד אמרו ז"ל כי ההשגה בהעלאה זו תסובב שישלח אדם ידו ויהנה כאדם העושה בשלו, והוא סוד (תהלים קכח) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, פירוש האושר שלך והטוב שלך, והוא מאמר חז"ל שהנפש קודם ביאתה לעולם הזה אוכלת כבת בוגרת, ובחזרתה כבת נשואה. עוד יש לך לדעת כי כל אשר יצר וברא ועשה ה' הכל עומד למזון ולמחיה מעולם העליון שאליו יקרא עולם האצילות, והוא אור היו"ד שבשמו יתברך, והמזון הוא יקרא קודש, והוא מקור החיות והאושר והטוב, והגם כי כל הנבראים יורד להם החיות, כי זולת החיות אין נברא, והוא סוד אומרו (נחמיה ט) ואתה מחיה את כולם, על כל זה ישתנה השפע בהתרחקותו, כאשר ישתנה הצומח מן הארץ כשמתרחק מהניקה, ועשה ה' ככה לתת לכל אחד כפי בחינתו וכפי אשר ישיג בטהרתו, גם לארץ הגשמית יתן לה ה' מים וזהו שפעה וחיותה והולידה והצמיחה. ועל דרך זה גם כן הוא שפע החיוניות של הנפשות והרוחות והנשמות ונשמות לנשמות כפי בחינתה, כי לא כל הנפשות בהדרגה א', ולא כל וכו' שוות וכו', ואין לך נברא בין בגשמיים בין ברוחניים בין במלאכים העליונים בין בנפשות רוחות (כוחות) נשמות נשמות לנשמות שאינם צריכין לשפע הקדוש, אלא כל א' כפי שורשו הקדוש:

עוד יש לך לדעת כי להיות שיש אדם שזוכה לכל המדרגות הקדושות, ויש שזוכה לג', ויש לב', ויש לאחד, ומי שלא זכה אלא בנפש בעולם הזה ולא לרוח אין מעשיו מועילים כלום, כי אין כח בידו

להשיבה למעלה, כי אין מחזיק בידו להטותה אלא באמצעות הרוח אם יזכה לרוח באמצעות מעשיו הטובים יעלה הנפש למדרגת הרוח. ודע כי כאשר יעלנה למדרגת הרוח הנה הוא קנאה במעשיו ונקרא הוא בעלה, והוא סוד אומרו (משלי כג) אם בעל נפש אתה פירוש קנאה והוא שלו באמצעות היגיעה, והמושג מהיגיעה נעשה הרוח בעל נפש כי עולה היא עמו ושיום הם בהדרגה ומקום תחנתו תחנותה מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב, וכן הרוח בערך הנשמה, והנשמה בערך נשמתה, וקניית מדרגת בחינת הקדושות הלא הוא באחד מב' סיבות, או מצד המזרע כי האב יפעיל כח עליון בבן כמו שפירשתי בפרשת ויחי (מט ג) בפסוק ראובן בכורי. או לצד התעצמות באמצעות עסק התורה, וכמו שכתב בזוהר הקדוש (ח"ג צא): בפרשת שור או כשב או עז כי יולד כי האדם יכול להשיג מה כפי התעצמותו בתורה וכו' אפילו יהיה במדרגה שאין למטה ממנה אם יטריח ישיג הדרגות עליונות כפי שיעור היגיעה יעיין שם דבריו:

עוד יש לך לדעת כי המסובב מחטא האדם גם כן ישתנה כפי מה שהיא בחינת האדם, כי אינו דומה פגם אשר יסובב לנפש כפגם הרוח ושאר הדרגות, כי פגם הנפש יסובב כליונו בסוד (יחוקאל יח) הנפש החוטאת היא תמות, ופגם הרוח אפילו לא יסובב אלא כתמים ונגעים יחשב פגם גדול, ולזה יצוה ה' עליו והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה ודרשו רז"ל (שבת קנב): תנה לו כמו שנתנה לך, שזולת זה נדבקים בה סרכי הטומאה ויסבוה לגיוני הסטרא אחרא וימנעוה משוב אל מקומה הראשון. ופגם הנשמה הגם שלא יגיעה כשיעור הנזכר אלא יפחת אורה ממה שהיה תכסהו כלימה, כי הכל כפי המבייש והמתבייש. ופגם נשמה לנשמה הגם שלא יגיע עליה מהפגם ולא הפחתה אורה אלא שיוסובב שתצא ממנו שלא כרצונה, כמו שאמרו בתיקונים (תיקון ע') בסוד פסוק לא יאונה לצדיק כל און שמדבר הכתוב במי שיש לו נשמה לנשמה וכשבאדם לידי חטא מסתלקת הנשמה הקדושה שלא יאונה לה און, וסילוקה זה תקפיד עליו כפי ערך מעלתה, הא למה הדבר דומה למאכסן מלך בביתו וחוזר בו ומגרשו:

ואחרי הודיע ה' אותנו כל האמור נוכל לומר כי הן הנה הדברים האמורים בכתובים. והתחיל לומר וכל זר לא יאכל קודש מדבר בב' עיני קודש, בקודש הקרבנות, ובקודש הנעלם שהוא שפע הרוחני מזון לבני אלהים. ואמר תושב כהן ושכיר לרמוז אל הרוח ואל הנפש, כי הרוח הוא תושב כהן פירוש כי בו מושב הנשמה הנקראת כהן שהיא מדרגה העליונה, ושכיר גם כן הוא הנפש כי הוא הפועל כל מלאכות האדם, ב' בחינות אלו הודיע הכתוב שאינם ראויים לאכול מהמזון הנקרא קודש לצד היותו מדרגה גדולה, וצא ולמד מה שכתב הרשב"י (זוהר ח"ב קכא) בהפרש שבין קודש לקודש. ואמר וכהן כי יקנה נפש וגו' פירוש כהן היא נשמה העליונה תקרא כהן. והזכירה בלשון זכר לומר כי כיון שהגיעה לגדר זה תקרא במדרגת זכר, כי יקנה נפש כי באמצעות כשרון מעשיה קנתה גם הנפש והעלתה אותה למדרגתה ותקרא בעל נפש.

הוא יאכל בו פירוש כי יזכה ליהנות גם הנפש מקודש מה שלא היה זה קודם עלייתה, ואמר הנפש ומכל שכן הרוח שהוא עליון מנפש. ואומר ויליד ביתו יכוין אל נפשות הקדושה אשר נפלו מזמן קדמון והם מתבררים באמצעות כשרון מעשה הצדיקים, שהמעשה הטוב הוא כאבן השואבת להוציא ניצוץ הטוב, ויתיחסו בשם ילידי הנשמה המבררתם, ואמר הכתוב שגם הם יעלו עמה ליהנות מקודש:

ואמרו ובת כהן מדבר הכתוב בנשמה שנפגמה ונטמאה במעשיה שתפסיד הנאת הקודש והוא אומרו ובת כהן שהיא הנשמה, כי תהיה לאיש זר שהוא ס"מ שחמדה מטעמותיו ותזנה אחריו, היא בתרומת הקדשים לא תאכל, דקדק לומר בתרומת, לומר שאפילו תרומת הקדשים לא תאכל תרי ממאה, ואין צריך לומר הקודש עצמו. ודקדק לומר היא לשלול אחרת הבא משפטה בסמוך, דכתיב ובת, וזה הוא עינוי הנפש כשיחסר מזונה היא נשפלת ונחשך אורה וירד הדרה רחמנא ליצלן:

יג ואמרו ובת כהן כי תהיה אלמנה וגו'. מדבר הכתוב בבחינת נשמה לנשמה שאין מגיעה דביקות הרע כל עיקר אלא שהיא בורחת והולכת לה כמו שאמרנו, והוא מה שנתן טעם בבת כהן תנשא, לומר כי בחינה זו מעולה ביותר, ולזה אין זר אתה כמו שאמרנו שעליה נאמר לא יאונה לצדיק וגו'. וקורותיה הם שתהיה אלמנה וגרושה אמר אלמנה כאשה שאין לה בעל הזן ומפרנסה כמו כן בעלה לא זן ולא מפרנסה במצוות ובמעשים טובים וגרושה כי לצד שפשט ידו האדם לעבור פי ה' גרשה ממנו כמו שכתבנו, וזרע אין לה שלא עשה פירות בעולם הזה, אף על פי כן ושב אל בית אביה וחזרתה היא לאכול משלחן אביה כימי נעוריה שהיתה אוכלת בבושה מלחם אביה תאכל, מה שאין כן נשמה שהשיגה עשות תורה ומצות שאוכלת יגיעה כאדם האוכל משלו. ואמרו וכל זר לא יאכל קודש נתן טעם למה אין ה' מרחם גם לנשמה להאכילה קודש בתורת חן וחסד, לזה אמר הטעם הוא וכל זר וגו', ולזה נשמה שנדבק בה בחינת הרע הנקרא זר לא תאכל לבל יאכל הזר ההוא הנדבק בה:

ממחרת השבת מיום וגו'. פירוש מעכשיו קודם שתכנסו לארץ ממחרת השבת, וכנגד אחר ביאתם לארץ אמר **מיום הביאכם וגו'**, ולזה הקדים ממחרת השבת להיותה מצוה שישנה אז מה שאין כן מיום הביאכם שהוא אחר ביאה לארץ:

ובקצרכם את קציר וגו'. מה ענין זה לכאן. ואולי שבא לחייב גם שדה שהובא ממנו העומר שחייב בלקט ופאה, שתבא הסברא לומר כיון שתחלתו נקצר לקרבן יהיה פטור מפאה וכו' תלמוד לומר. ולזה תמצא שלא הזכיר אלא לקט ופאה שהם חובת שדה בלא סובב אמצעי ולא הזכיר שכחה שהיא באה מצד בעל השדה, ות"ל בתורת כהנים אמרו שרמז ה' בזה שכל מי שנותן לקט שכחה ופאה מעלה עליו כאלו בית המקדש קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו וכו' ע"כ. מה שאמר שכחה תגם שלא הזכיר בפסוק, לצד שהיא מצוה שחייב בה כלקט ופאה כללה. והכ' שלא כתב להעירך שנתכין גם כן לדרך שכתבתי:

[כז] יוה"כ וגו' מקרא קודש וגו' פירוש בלא אמצעות קריאתם אותו קודש ובלא עינוי שמתענים בו הוא יום כיפור מצד עצמו, ומעתה יש שכר למצות קריאת קודש ועינוי בו מלבד ריוח הכפרה:

[כח] וכל מלאכה וגו' כי יום כיפורים וגו'. נתינת טעם זה הוא על דרך מה שאמרו בסוטה דף מ' שאין אומרים פסוקים כשהכהנים מברכין את העם והטעם אמרו ז"ל כלום יש עבד שמברכין אותו ואינו מאזין ע"כ, ולדרך זה אמר וכל מלאכה לא תעשו, והטעם כי יום כיפורים הוא פירוש כי עיצומו של יום מכפר ויש לך אדם שהזמן מכפר עליו והוא עסוק במלאכתו, והמשכיל על דבר עיצומו של יום לבבו יבין המכפר כי הוא אדון המאיר היום לסגל סגל דבר זה:

[לד] הזה חג הסוכות. בתורת כהנים דרשו יתור הזה, ופירשתי הברייתא בפרשת מצורע (י"ד ז') (לז) **מועדי ה'.** אמר רבי עקיבא (תורת כהנים פסוק ל"ה) אלו ימי מועד שאסורין במלאכה ע"כ, ונראה כי לזה גמר אומר **ומלבד מתנותיכם וגו' כל נדריכם וגו' כל נדבותיכם** אשר תתנו לה' שמשמע אפילו עולות ואין עולות באין ביום טוב כאומרם (ביצה י"ט). לכם ולא לגבוה אלא ודאי שאין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד:

ויקרא פרק-כד

[ב] צו את בני ישראל וגו'. צריך לדעת מה ענין מצות שמן והדלקתו במקום זה, גם מצות מערכת השלחן מה ענינו לכאן, ומה גם שכבר נאמרו הדברים ככתבן במקומן במצות המשכן ומצותיו, ורש"י ז"ל פירש מה שפירש, ואין בדבריו דבר מספיק, ורמב"ן ז"ל כתב שכלה השמן וכו', ואין ראייה לדבריו, ואולי כי לצד שצוה מצות שבעיות פסח ז' ימים, חג הסוכות ז' ימים, שמחת המינים ז' ימים, גם ראש השנה ויום הכיפורים ישנם בבחינת השבע להיותם בחודש השביעי, לזה סמך לזה גם כן מצות המנורה שהיא בחינת שבע נרות, גם השלחן ישנו בסוד שבע דכתיב שש המערכת וגו' והשלחן הסדורות עליו שהוא סוד המתקבץ בו שש מעלות והיא משלמת שבע, ותמצא שצוה גם כן בפרשה זו מצות העומר שהוא שבע שבתות, גם מצות השבת, נמצאת אומר שכלל כל מצות השביעיות יחד לומר כי סודם ועיקרם אחד:

עוד אפשר שנתכין בסמיכות פרשת מנורה לפרשת סוכה על דרך מה שאמרו ז"ל (תורת כהנים) בפסוק מחוץ לפרוכת העדות ז"ל וכי לאורה היה צריך והלא כל המ' שנה שהיו במדבר לא הלכו אלא לאורו, ופירשו התוספות (שבת כ"ב:) שלא היו הולכים לאור החמה אלא לאור השכינה שהיו רואים מה שבתוך התפוח וכו' אלא עדות לבאי עולם וכו' ע"כ, והוא מה שנתחכם ה' בסמיכות זה של מצות המנורה למצות סוכה כי בסוכות וגו' לומר כי ישראל לצד ענני כבוד לא היה להם אור השמש והליכתם היתה לאורו יתברך, אם כן מצות מנורה אינה אלא לפרוכת העדות לבאי עולם וכו':

[ו] ויצא בן אשה וגו'. אמר **ויצא** על דרך אומרם ז"ל (תנחומא) בפסוק ויצא העגל הזה שיצא בלא כוונת הפועל, כמו כן כאן לא שנתכוונה האשה ישראלית למעשה הכיעור אלא בלא מתכוין לדבר איסור יצא הנגע, כאומרם ז"ל (שמו"ד פ"א) שהעמיד המצרי הבעל לעבודתו וחזר לבית ועשה מעשה והאשה חשבה כי בעלה היה יוצא נגע זה, ולזה תמצא שהכתוב משוה זכרון האשה לזכרון האיש הישראלי דכתיב **האשה הישראלית ואיש הישראלי** כי נקיה האשה מעון ושוה לאיש הישראלי המוזכר לפנינו שאין בו דופי, ואמרו **בתוך בני ישראל** לומר שלא היה בתוכם ממזר כיוצא בו:

עוד ירצה שלא נתנו לו מושב בתוכם שבמקום שהיה רוצה לטעת אהלו היה אומר לו אינך משלנו, ורז"ל (תורת כהנים) אמרו שבא לומר הכתוב שנתגייר ואלו דברי אלהים חיים:

ואיש הישראלי. טעם שלא הוזכר שמו, אולי שלא רצה להזכירו משום שעל ידו היה הדבר שנקב בן הישראלית את השם ומגלגלין וכו', ואין הקדוש ברוך הוא חפץ לגנות אדם, ומה גם בתורה שנשאר הרושם לעולם ועד:

עוד נתכוין הכתוב לומר שמריבה אשר נצו עליה היא על הפרש הנרשם שזה הוא בן ישראלית וזה בן ישראלי וכאן כלל כל מה שאמרו ז"ל (ויק"ר פל"ב) למ"ד על דבר יוחסין ולמ"ד וכו', ולא חש הכתוב להאריך לשון ולומר גם כן שמו כי אין צורך בדבר:

ויא' ושם אמו. צריך לדעת למה לא הזכיר שמה בתחלה כשהזכירו עד הבאתו אל משה, ויש לומר בב' דרכים, האחד לשבח על זה הדרך **ויביאו אותו אל משה ושם אמו** וגו', פירוש גם היא מכלל המביאים והאחד לגנאי וביאו אותו אל משה ועל ידי הבאה זו נתחייבה שהכתוב יפרסם אותה שאמו היא שלומית, וממוצא דבר אתה יודע כי נכמרו רחמיה על בנה וכתוב (משלי י"ב) ורחמי רשעים אכזרי, לזה גילה אותה הכתוב כי זאת האשה וזה בנה, גם הזכיר שבטה להטעם עצמו שכתבתי כי מן הסתם השבט ירחם ויעמוד לעזר הקרובים, ולזה אמרו במדרש (ויק"ר פל"ב) גנאי לו גנאי לשבטו וכו':

כב' כגר כאזרח. ולא אמר הגר כאזרח, שאז יהיה נשמע כי מדרגת גר למטה ממדרגת אזרח שהקטן נתלה בגדול, לזה אמר **כגר כאזרח** פירוש האזרח כגר והגר כאזרח ששקולים הם במשפט:

כג' ובני ישראל עשו וגו'. קשה מה מקום ובני ישראל עשו וגו' אחר שאמר ויוציאו את המקלל וגו' וירגמו אותו אבן הריני רואה שעשו את אשר צוה ה', וי"ל לצד שהיה הדבר על ידי מריבה ומחלוקת שהיתה בין הישראלי ובין בן הישראלית יש מקום לומר שעשו בו משפט כתוב לאמצעות גם כן טינא שבלב, לזה אמר **עשו כאשר צוה ה'** פירוש לצד מצות ה' הוא שעשו:

או נתכוין הכתוב להעלות המצוה שעשאוה כל ישראל הגם שלא היתה בו יד כולם:

או ירצה שעל ידי מעשה זה שקנאו קנאת כבודו יתברך העלה עליהם הכתוב גם כן כאלו עשו כל התורה, והוא אומר כאשר צוה ה' את משה בדרך כלל:

או יאמר על זה הדרך לצד שבמצות ה' למשה אמר **הוצא את המקלל** שחוזר אל משה כי הוא יוציא אותו והרגימה תהיה על ידי ישראל דכתיב **ורגמו אותו כל העדה**, וכאן אמר ויוציאו המקלל שחוזר אל ישראל המוזכרים בסמוך, ובא הכתוב לשבח לישראל ואמר **ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' למשה**, פירוש לעשות הוא קדמו הם בדברו אליהם ועשו אותו קודם שיעשהו משה לצד הזריזות והמהירות לקיים מצות ה', ולדרכים הראשונים נפרש הוצא, או הוא או שלוחו:

חסלת פרשת אמור

